

THEME IN ZULFIYE'S POEMS

Res. Asst. Dr. TUĞBA YILMAZ

Istanbul University, Faculty of Letters, Department of
Contemporary Turkish Dialects and Literatures
Istanbul, Turkey

Abstract: Zulfiye is one of the leading female poets of Soviet Era Uzbek Literature who lived between 1915-1996. The poet; she has works written in literary genres such as poems, epics, articles, librettos, long stories and translations. The main themes of the poet in her works are; it is about nature, family, homeland, and the countries she visits. Zulfiye; she discussed Uzbekistan during the Soviet period, the Uzbek society, the geographical features and beauties of the country in her works.

The poems written by Zulfiye in this study; they were classified and analyzed thematically under the titles “Poems About Nature”, “Poems She Wrote About Family”, “Poems About Homeland” and “Poems About the Countries She Visited”. The poet; she has many poems written on subjects such as mother, child, friendship, nature, homeland, love, etc.

Keywords: Soviet Literature, Zulfiye, poetry, theme.

ZÜLFİYE’NİN ŞİİRLERİNDE TEMA

Arş. Gör. Dr. Tuğba YILMAZ

*İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri
ve Edebiyatları Bölümü
İstanbul, Türkiye*

ÖZET: Zülfiye, 1915-1996 yılları arasında yaşamış Sovyet Dönemi Özbek Edebiyatı'nın önde gelen kadın şairlerinden biridir. Şairin; şiir, destan, makale, libretto, uzun hikâye ve tercüme gibi edebî türlerde yazdığı eserleri vardır. Şairin eserlerinde işlediği başlıca temalar; tabiat, aile, vatan, gittiği ülkeler hakkındadır. Zülfiye; Sovyet dönemindeki Özbekistan'ı, Özbek toplumunu, ülkenin coğrafik özelliklerini ve güzelliklerini yazdığı eserlerinde ele almıştır.

Bu çalışmada Zülfiye'nin kaleme aldığı şiirler; “Tabiatla İlgili Şiirler”, “Aile Hakkında Yazdığı Şiirler”, “Vatanla İlgili Şiirler” ve “Gittiği Ülkelerle İlgili Şiirler” başlığında tematik olarak tasnif ve tahlil edilmiştir. Şairin; anne, evlat, dostluk, tabiat, vatan, sevgi vb. konularda kaleme aldığı şiir türündeki pek çok eseri mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Sovyet Edebiyatı, Zülfiye, şiir, tema.

GİRİŞ: 1915-1996 yılları arasında yaşamış olan Zülfiye, Sovyet Dönemi Özbek Edebiyatı'nda sanatını icra eden kadın şairlerindendir. Şairin; şiir, destan, makale, libretto, uzun hikâye ve tercüme gibi edebî türlerde yazdığı eserleri vardır. Şairin; aile, dostluk, tabiat, vatan, sevgi vb. konularda kaleme aldığı şiir türündeki pek çok eseri mevcuttur.

Zülfiye 1930'lu yıllardan itibaren edebiyat sahasında eserler üretmeye başladı (Olimjon, 1953: 5). Şairin sanatında Sovyet Dönemi Özbekistan'ındaki yaşanan olaylar, tarihi şartlar ve o devirdeki edebiyat akımının etkisi çok büyüktür (Hasanova, 1991: 9). Sanatkâr, insanların tecrübelerini ve içinde buldukları durumları şiirlerinde ele almıştır (Sultonova, 1985:7).

Zülfiye; “Asarlar I”, “Asarlar II”, “Dugonalar Bilan Suhbat”, “Hayot Jilosi”, “Hijron Kunlarida”, “Hulkar”, “Kamalak”, “Kuylarim Sizga”, “Men Tongni

Kuylayman”, “Mushoira”, “O’ylar”, “Seni Kuylayman Hayot”, “Shalola”, “She’rlar”, “Tanlangan Asarlar”, “Tong Bilan Shom Aro” “Uni Farhod Der Edilar”, “Visol”, “Xayollar, Tuyg’ular”, “Yillar Sadosi”, “Yillar, Yillar”, “Yuragimga Yaqin Kishilar” adlı eserler kaleme almıştır. Sanat hayatı boyunca sanatkâr; N. A. Nekrasov, Mustay Karim, A. S. Puşkin, Lesya Ukrainka, Anna Ahmatova, Kaysın Kuliyeu, Margarita Aliger, Desanka Maksimoviç, Elisaveta Bagryana, Solomeya Neris, Nazım Hikmet gibi pek çok yazar ve şairin eserlerini Özbek Türkçesine tercüme etmiştir.

Zülfiye “Dugonalar Bilan Suhbat” adlı kaleme aldığı eserinde kitabının ismini taşıyan makalesinin yanı sıra “Paranjili Ayol Bilan Uchrashuv” adlı makalesi ve pek çok şiiri vardır. “Kamalak” adlı kitabında şiir türünde yazdığı eserlerinin dışında “Kamalak”, “Uni Farhod Der Edilar”, So’roqlaydi Shoirmi She’rim” ve “Mushoira” adlı destanları mevcuttur. “Kuylarim Sizga” adlı eserinde şiir ve tercümelere yer almıştır. “Oydin Sobirova” adlı uzun hikâyesinin yer aldığı bir kitabı vardır. “Visol” adlı kitabında şairin şiirleri ve “Quyoshli Qalam” adlı destan türündeki eseri bulunur. “Zaynab va Omon” adlı libretto tarzında yazdığı bir eseri de mevcuttur.

Bu çalışmada Zülfiye’nin kaleme aldığı şiirler; “Tabiatla İlgili Şiirler”, “Aile Hakkında Yazdığı Şiirler”, “Vatanla İlgili Şiirler” ve “Gittiği Ülkelerle İlgili Şiirler” adlı dört başlıkta tematik olarak tasnif edilmiştir.

1. Tabiatla İlgili Şiirler:

Zülfiye; “Bahor”, “Bahor Kechasi”, “Bahor Keldi Seni So’roqlab”, “Qor”, “Tingla, Bulbul”, “Oltin Kuz”, “Daraxt”, “Yana Bahor Hokim”, “Olma”, “O’rik Gullaganda”, “Bulut O’yini”, Uzoqlarda Bir Qush Sayraydi”, “Yana Bugun Bahorga Zorman”, “Shafak”, “Majnuntol”, “Bog’lar Qiyg’os Gulda”, “Kamalak”, “Kel, Bahor!”, “Salom, Tansiq Bahor!”, “Demak, Bahor Keldi” adlı şiirlerini tabiat teması hakkında yazmıştır. Şairin 1935 yılında kaleme aldığı “Bahor Kechasi” adlı şiirinde Özbekistan’a bahar mevsiminin gelişini ayrıntılı olarak tasvir etmiştir. Bu şiirde şair

tarafından bahar mevsiminde tabiatın uyandığı, çiçeklerin açtığı ve kokularının her yeri sardığı vurgulanmıştır.

*“Bahor kechin tiniq va oppoq,
Borliq to’lgan gullar hidiga.
Hislar uyg’oq, tabiat uyg’oq,
Uyg’un bo’lib kishi diliga.
(...)
Yerga bahor chaman to’shagan,
Olma hali gulini to’kmagan.
Ko’k baxmalga gullar burkangan,
Lab ochmagan, bulbul o’pmagan.”* (Zulfiya, 1974: 31-32).

Zülfiye, 1936 yılında yazdığı “Bahor” adlı eserinde ise kışın sona erdiğini ve baharın geldiğini ele almıştır. Bu mevsimde havanın berrak olduğunu ve güneşin parladığını belirtmiştir.

*“Havo ko’m-ko’k, unda yo’q g’ubor,
Quyosh nurin behad sochadi.
Yerda ajib to’lishib bahor,
Har kun yangi chehra ochadi.

Qishdan chiqqan bog’chalar, bog’lar,
Bezanadi bahor guliga.
Maysa o’tlar, zilol yaproqlar
Ilhom berar kishi diliga.”* (Zulfiya, 1974: 33).

Şiirin devamında ise sanatkâr, bahçelerde açan bitkilerin etrafı bezediğinden bahsetmiştir. Bununla birlikte şair, yeşeren yaprakların insanın gönlüne ilham verdiğiğine değinmiştir.

2. Aile Hakkında Yazdığı Şiirler:

Sanatkâr; “Bekaning Deganlari: Oh Xohish, Xohish...”, Ona Elda To’lishar Nahor”, “Ona”, “Farzand”, “Kizchamga”, “Mening Mehribon Onaginam”, “Onam Bog’i” adlı şiirlerinde anne, oğul, kız, evlat gibi konularda yazdığı şiirleri vardır. Zülfiye’nin “Asarlar” adlı eserinin 1983-1985 yılları arasında yazdığı “Onalarning Izhori” adlı bölümünde; aile, anne, evlat gibi pek çok temadaki şiirleri mevcuttur. Mezkur kitapta bulunan “Bekaning Deganlari: Oh Xohish, Xohish...” adlı şiirinde şair, anneliğin padişahlık derecesinde güzel ve kıymetli olduğunu vurgulamıştır. Ancak ona göre annenin talihsiz bir hayat yaşamasını görmek çok üzücü bir durumdur.

*“Ona taxt qurolar shohonasiga,
Nurafshon nom bilan haqli atashi.
Shu baxt duv to’kilsa vayronasida,
Qo’rmoq og’ir ekan bebaxt yashasin.”* (Zulfiya, 1985: 83).

Zülfiye “Onalarning Izhori” başlığında yer alan 1983-1985 yılları arasında kaleme aldığı “Bonuning Deganlari: Farzand” adlı şiirinde evlat sahibi olmanın büyük bir mutluluk kaynağı olduğunu, bunun neticesinde anne ve babaların kendi kaderlerini yazdığını belirtmiştir.

*“Tomirida kezib ikki qon,
Tanasida yasar bir nahr.
Ataldimi o’zi ham inson,
Yaratadi o’ziga taqdir.

Va shu juft bil bor etar bir bog’;
Nihollari bo’lur o’g’il-qiz.
Sevinch umidlarga jahon chog’;
Sajarasi yoyadi ildiz.”* (Zulfiya, 1985: 86).

Şiirin devamında ise sanatkâr; aile kuran, çocuk sahibi olan anne ve babaların evlatlarını *nihallere* benzetmiştir. Anne ve babayı ise *bahçeyi* meydana getiren unsurlar olarak değerlendirmiştir.

3. Vatanla İlgili Şiirler:

Zülfiye; “Mening Vatanim”, “Vatan Tongi”, “Yurtimni Kuylayman” adlı şiirlerinde vatan temasını işlemiştir. 1942 yılında yazdığı “Mening Vatanim” adlı şiirinde şair, vatanın bağımsızlığından dolayı özgür ve rahat bir nefes aldığını ifade etmiştir. Bu sebepten ötürü de yaşamın güzel olduğu dile getirmiştir. Kendisini talihli olarak görmüştür.

Savaş Dönemi Sovyet Edebiyatı’nda kaleme aldığı bu eserinde Zülfiye Sovyet Vatan’ına işaret etmiştir. Şairin bu şiirinde *sosyalist realizmin* etkileri mevcuttur.

*“Faqat seni dedim, qalb qo’shig’ini,
Ey aziz vatanim, atadim senga!
Sen hur bo’lganing-chun nafasim hurdir,
Hayot shirin erür, baxt yordir menga.
(...)
Mana shu vatanga bosib kirdi yov,
Bizning saodatga soldi jirkanch chang.
Dohiy qo’zg’al dedi, qo’zg’aldi el-xalq,
Har qarich yer uchun qildik qattiq jang.”* (Zulfiya, 1947: 7).

Şiirin devamında ise şair, II. Dünya Savaşı’ndaki Sovyet Devleti’nin durumunu ele almıştır. Sovyet halkının düşman olarak gördüğü Alman askerlerini ülkesinden defettiğini, bu uğurda büyük ve zorlu bir savaşın yapıldığını vurgulamıştır.

*“Butun xalqim bilan bayramga chiqib,
G’alabani qutlab, olaman sozim.*

*Senga, aziz Vatan, senga ona yurt,
Mehrinq, ishqinq bilan to'liq ovozim.*" (Zulfiya, 1947: 8).

Zulfiye 1956 yılında yazdığı "Vatan Tongi" adlı şiirinde, II. Dünya Savaşı bittikten sonra Sovyet Devleti'nin bağımsızlığını kazanmasını işlemiştir. Savaş sonrası ülkenin içinde bulunduğu durumu betimlemiştir. Ülkede çiçekler açtığını, insanların mutlu ve sevinçli olduğunu ifade etmiştir.

*"Nurga to'lib tong otdi hur o'lkamda,
Ming-ming g'uncha lab ochdi zo'r gulshanda,
maysa uzra shabnamlar,
she'rday qaynoq shod damlar,
yashnab chorlar..."* (Zulfiya, 1965: 80).

4. Gittiği Ülkelerle İlgili Şiirler:

Zulfiye; "Salom, Misr!", "Tojikiston Xotiralari", "Yaqinlik", "Perronda", "Salom, Moskva", "Qozog'iston O'lanlari", "Stalinobod Xotiralari" adlı şiirlerini gittiği ülkelerle ilgili yazmıştır. Sanatkâr, 1958 yılında kaleme aldığı "Salom, Misr!" adlı şiirinde Mısır'ı gördükten sonraki heyecan ve duygularını dile getirmiştir. Sovyet Devleti'nden selam getirdiğini ifade ettiği bu şiirinde şair, Mısır halkından övgüyle bahsetmiştir.

*"Bugun yuragimda juda ko'p qo'shiq,
Hayajondan tilga kelmaydi kalom.
Sovet Osiyosin jo'shqin qalbidan,
Qahramon xalq, senga keltirdim salom."* (Zulfiya, 1963: 118).

Zulfiye 1947 yılında yazdığı "Tojikiston Xotiralari" adlı bölümde yer alan "Yaqinlik" adlı şiirinde; Tacikistan'ın *tan vakti* gibi genç ve *nehir* kadar uyanık olduğundan bahsetmiştir.

*“Tongday yosh, daryoday uyg’oq shaharsan,
Juvon kun ish bilan oladi nafas.
Yoshliging eslarkan, salobatingga
Do’stlik g’ururi-la qaradim birpas.” (Zulfiya, 1974: 99).*

Şiirin devamında ise Tacikistan’a ve Taciklere olan derin sevgisini vurgulamıştır. Aynı zamanda Taciklere karşı dostluk ve samimiyetle dolu duygularını ifade etmiştir. Tacikistan’ın başkenti olan Duşanbe şehrinin kadim yapısına işaret etmiştir.

SONUÇ:

Bu çalışmada Zülfiye’nin kaleme aldığı şiirler; “Tabiatla İlgili Şiirler”, “Aile Hakkında Yazdığı Şiirler”, “Vatanla İlgili Şiirler” ve “Gittiği Ülkelerle İlgili Şiirler” başlığında tematik olarak tasnif ve tahlil edilmiştir. Şairin eserlerinde ağırlıklı olarak işlediği temalar; tabiat, aile, vatan ve gittiği ülkeler hakkındadır.

Zülfiye yazdığı eserlerinde, Özbekistan’ın coğrafik tasvirine ve doğal güzelliklerine değinmiştir. Bunun yanı sıra şiirlerinde Sovyet dönemindeki Özbekistan’ın toplum yapısını anlatmıştır. Vatan temasına değindiği eserlerinde sosyalist realizm ilkesi bağlamında II. Dünya Savaşı’nı ve Sovyet Devleti’ni vurgulamıştır.

Buna ek olarak; sanatkârın kaleme aldığı eserlerinde, gittiği ülkeler sayesinde ufku ve dünya görüşünü geliştirdiğini görmek mümkündür. Şair; geleneklerine bağlılığını, kültürünü, duygu ve düşüncelerini aile hakkında yazdığı eserlerine de aksettirmiştir.

KAYNAKÇA

1. Olimjon, A. (1953) Shoira Zulfiya, Toshkent: O‘zSSR Fanlar Akademiyasi Nashriyoti.
2. Hasanova, H. (1991) Maktabda Zulfiya Ijodini O‘rganish, Toshkent: O‘qituvchi Nashriyoti.

3. Sultonova, M. (1985) Zulfiya, Toshkent: O'zbekiston SSR Fan Nashriyoti.
4. Zulfiya (1974) Asarlar, (1-jild), Toshkent: G'afur G'ulom Nomidagi Adabiyot va San'at Nashriyoti.
5. Zulfiya (1975) Asarlar, (2-jild), Toshkent: G'afur G'ulom Nomidagi Adabiyot va San'at Nashriyoti.
6. Zulfiya (1953) Dugonalar Bilan Suhbat (She'rlar va Maqolalar), Toshkent: O'zSSR Davlat Nashriyoti.
7. Zulfiya (1961) Hayot Jilosi (She'rlar), Toshkent: O'zSSR O'rta va Oliy Maktab Davlat Nashriyoti.
8. Zulfiya (1944) Hijron Kunlarida (She'rlar), (1-jild), Toshkent: O'zSSR Davlat Nashriyoti.
9. Zulfiya (1947) Hulkar (She'rlar), Toshkent: O'zSSR Davlat Nashriyoti.
10. Zulfiya (1980) Kamalak (She'rlar va Dostonlar), Toshkent: O'zbekiston LKSM Markaziy Komiteti Yosh Gvardiya Nashriyoti.
11. Zulfiya (1965) Kuylarim Sizga (She'rlar), Toshkent: Badiiy Adabiyot Nashriyoti.
12. Zulfiya (1950) Men Tongni Kuylayman, Toshkent: Qizil O'zbekiston va Pravda Vostoka Birlashgan Nashriyoti.
13. Zulfiya (1985) Mushoira (She'rlar, Dostonlar, Libretto, Tarjimalar), (2-jild), Toshkent: G'afur G'ulom Nomidagi Adabiyot va San'at Nashriyoti.
14. Zulfiya (1969) O'ylar, (2-nashri), Toshkent: G'afur G'ulom Nomidagi Adabiyot va San'at Nashriyoti.
15. Zulfiya (2015) Seni Kuylayman Hayot, (She'rlar) Toshkent: Akademnashr.
16. Zulfiya (1976) Shalola, Toshkent: O'qituvchi Nashriyoti.
17. Zulfiya (1963) She'rlar, Toshkent: O'zSSR Davlat Badiiy Adabiyot Nashriyoti.
18. Zulfiya (1959) Tanlangan Asarlar, Toshkent: O'zSSR Davlat Badiiy Adabiyot Nashriyoti.

19. Zulfiya (1985) Tong Bilan Shom Aro, Toshkent: G‘afur G‘ulom Nomidagi Adabiyot va San‘at Nashriyoti.
20. Zulfiya (1943) Uni Farhod Der Edilar, Toshkent: O‘zSSR Davlat Nashriyoti.
21. Zulfiya (1975) Visol (She‘rlar, Dostonlar), Toshkent: G‘afur G‘ulom Nomidagi Adabiyot va San‘at Nashriyoti.
22. Zulfiya (1981) Xayollar, Tuyg‘ular (She‘rlar), Toshkent: G‘afur G‘ulom Nomidagi Adabiyot va San‘at Nashriyoti.
23. Zulfiya (1995) Yillar Sadosi (Saylanma), Toshkent: G‘afur G‘ulom Nomidagi Adabiyot va San‘at Nashriyoti.
24. Zulfiya (1975) Yillar, Yillar, Toshkent: G‘afur G‘ulom Nomidagi Adabiyot va San‘at Nashriyoti.
25. Zulfiya (1958) Yuragimga Yaqin Kishilar, (She‘rlar), Toshkent: O‘zSSR Davlat Badiiy Adabiyot Nashriyoti.